

Notes i Ressenyes

**HISTÒRIA ECONÒMICO-SOCIAL DE LES
COOPERATIVES AGRÍCOLES DE NULLES (1917-1992)****Antoni Gavalrà i Josep Santesmases****Institut d'Estudis Vallencs/Estudis Comarcals-11, Valls, 1993.***per Jordi Planas Maresma*

L'any 1992 la Cooperativa de Nulles va voler commemorar el seu setanta-cinquè aniversari i va tenir la feliç idea d'encarregar un estudi que descrivís la història de l'entitat. Aquest encert es complementarà amb un altre: fer l'encàrrec a l'Institut d'Estudis Vallencs. Es fan càrrec de la iniciativa dos historiadors ben coneguts de l'associacionisme agrari a la comarca: Antoni Gavalrà i Josep Santesmases. La tesi és editada el 1989 per l'IEV sota el títol *L'associacionisme agrari a Catalunya*. (El model de la Societat Agrícola de Valls, 1888-1988) s'ha convertit en una obra de referència per als estudiosos de l'associacionisme agrari a Vila-rodon: la Societat de Treballadors Agrícoles (Quaderns de Vilaniu, núm., 17, 1990). Ambdós historiadors han pogut disposar de la documentació que s'ha conservat de les primeres societats cooperatives de Nulles i el resultat ha estat aquest llibre, curiosament editat i profusament il·lustrat amb fotografies, quadres i documents, d'entre els quals cal destacar els plànols del celler del Sindicat Agrícola construït per Cèsar Martinell el 1920.

La naixença del cooperativisme a Nulles arrenca de la Societat Agrícola "Els Amics" (1912), que set anys més tard donaria lloc al Sindicat Agrícola Popular. Es tractava d'un associacionisme "dels pobres", que agrupava jornalers, mitgers i petits propietaris amb fins solidaris i que es concretava, fonamentalment, en l'elaboració del vi en comú i en el préstec de diners entre socis. També era un associacionisme reivindicatiu, que als anys trenta propugna un acostament a les tesis republicanes.

Paral·lelament, el 1917 es funda el Sindicat Agrícola de Sant Isidre de Nulles, que, tot i que "es va procurar que hi tinguessin representació totes les classes socials", fou dirigit pels propietaris benestants del poble. Aquesta iniciativa concordava amb l'estratègia dels grans propietaris catalans que, amb l'Institut Agrícola de Sant Isidre al capdavant (no és casualitat que el Sindicat Agrícola de Nulles adoptés aquesta denominació onomàstica), a partir de la crisi agrària de la fi del segle, havien vist la necessitat d'impulsar un associacionisme interclassista però que situés la petita pagesia sota el seu control. Per assegurar-ho, el Sindicat Agrícola de Sant Isidre de Nulles havia estipulat en els seus estats que "el nombre de vots que podrà emetre cada soci serà proporcional al capital-crèdit aportat a l'Associació". Els grans propietaris també havien vist la necessitat d'impulsar la producció agrària mitjançant els sindicats i l'associacionisme amb una

finalitat pràctica (adquisició mancomunada d'adobs i llavors, crèdit agrícol, etc.). En aquesta direcció la realització més destacable fou el celler, que "va ser el motiu de cohesió més fort del Sindicat Agrícola de Sant Isidre de Nulles" i que va comportar "un goteig constant de nous socis" a la secció vitivinícola. La conservació de la documentació interna d'aquesta secció ens permet de conèixer els resultats de les collites de vi de cada any (la quantitat de càrregues i el seu valor) des de 1920 fins a 1935.

A partir de la guerra civil ambdós sindicats van quedar fusionats en un de sol, que ha perdurat fins avui mateix amb la Cooperativa de Nulles. Aquest era, potser, el tema més interessant, alhora que el que encara queda més fosc. Així, tot i que els autors parlen de "fusió" —una vegada (a partir de la normativa de la Generalitat del 27 d'agost de 1936) sota el nom del sindicat de les esquerres i, l'altra, a partir de 1939, sota la denominació del sindicat agrícola dretà d'abans de la guerra—, és evident que ens trobem davant d'una integració forçada d'un a l'altre que havia d'ésser molt conflictiva. Encara que d'aquestes situacions és molt difícil que en quedi algun rastre documental, hauria estat d'un interès inestimable poder comptar amb algun testimoni oral que pogués explicar com es va viure aquest procés. I per entendre-ho, potser hauria estat necessari identificar més clarament els dirigents d'ambdós sindicats i veure el seu pes econòmic i social al poble de Nulles, cosa que les dimensions de la població permetia de fer.

El darrer capítol és el més extens i analitza les activitats cooperatives del sindicat des de 1939 fins avui mateix. Aquesta darrera part és particularment interessant per veure el procés de modernització agrícola dels darrers cinquanta anys. A partir de l'activitat de la Cooperativa Agrícola de Sant Isidre de Nulles (denominació que pren a partir de 1945) podem observar la introducció de maquinària en el procés d'elaboració del vi (fins a la iniciativa, ben recent, d'elaboració de cava), en l'elaboració de l'oli, en l'operació de batre i també en l'elaboració i subministrament d'adobs, anticriptogàmics i insecticides (aspecte important en la postguerra, marcada per les dificultats de proveïment) i també en la comercialització del vi i la compra-venda en comú de pinso, patates i llavor, arròs, etc. A partir dels anys cinquanta aquestes activitats exigien més que mai la cooperació entre els agricultors i, recollint una hipòtesi dels autors, a Nulles la tradició associativa faria menys difícil la imprescindible transformació de l'agricultura.

En conjunt, doncs, un llibre interessant tant per la seva contribució a la història local de Nulles —en un capítol tan important com el de l'associacionisme agrari— com per l'aportació que representa per a la història del cooperativisme agrari a Catalunya, que necessita monografies com aquesta per poder-ne establir la dinàmica general. El lector no especialitzat, d'altra banda, agrairà la conjunció de rigor investigador i de llenguatge planer, aspecte, aquest darrer, que ajuda a fer-lo un llibre més accessible.